

УДК 631.371: 621.31

ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ ГОРОХУ В МАГНІТНОМУ ПОЛІ НА ПОСІВНІ ЯКОСТІ

В. В. Савченко, кандидат технічних наук, доцент

О. Ю. Синявський, кандидат технічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

В. Я. Бунько, кандидат технічних наук, доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

Анотація. Метою досліджень було встановлення впливу магнітного поля на енергію проростання і схожість насіння гороху.

Під впливом магнітного поля зростає швидкість хімічних і біохімічних реакцій в рослинній клітині, зростає розчинність солей і кислот, проникність біологічних мембран, концентрація кисню та водопоглинання насіння, що покращує посівні якості насіння.

За зміни магнітної індукції від 0 до 0,065 Тл енергія проростання і схожість насіння гороху зростає, а за подальшого збільшення магнітної індукції починає зменшуватися. Швидкість руху насіння є менш істотним фактором, ніж магнітна індукція.

Найефективнішим режимом передпосівної обробки насіння є магнітна індукція 0,065 Тл і швидкість руху насіння 0,4 м/с. За такого режиму обробки енергія проростання насіння гороху збільшувалася на 54 %, а схожість – на 30 %.

Ключові слова: *магнітне поле, горох, передпосівна обробка, магнітна індукція, швидкість руху насіння, енергія проростання, схожість*

Актуальність. Застосування електрофізичних методів передпосівної обробки насіння дає можливість підвищити урожайність сільськогосподарських культур та якість продукції.

Передпосівна обробка насіння культур у магнітному полі має ряд переваг перед іншими електротехнологічними методами. Застосовувані для цього методу установки транспортерного типу з постійними магнітами мають меншу вартість і не потребують спеціальних джерел живлення, є простими і безпечними в

експлуатації і можуть застосовуватися у потокових лініях передпосівної обробки насіння.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині встановлено, що передпосівна обробка насіння в магнітному полі забезпечує підвищення урожайності сільськогосподарських культур, зменшення захворюваності рослин та підвищення якості продукції [1,2].

Застосування цієї енерго- та ресурсозберігаючої технології обумовлює необхідність встановлення механізму впливу магнітного поля на насіння і визначення найбільш ефективного режиму обробки.

Мета дослідження – встановлення впливу магнітного поля на енергію проростання і схожість насіння гороху.

Матеріали та методи дослідження. Експериментальні дослідження проводилися з горохом сорту «Адагумський». Насіння переміщували на транспортері через магнітне поле, яке створювалося чотирма парами постійних магнітів з інтерметалічного композиту NdFeB, встановленими паралельно над і під стрічку транспортера зі змінною полярністю.

Магнітну індукцію регулював зміною відстані між магнітами в межах 0 - 0,5 Тл і вимірювали тесламетром 43205/1. Швидкість руху насіння через магнітне поле регулювали зміною швидкості руху транспортерної стрічки за допомогою зміни частоти обертання приводного двигуна перетворювачем частоти струму Delta VFD004EL43A.

Оброблене в магнітному полі насіння пророщували і визначали енергію проростання і схожість за ГОСТ 12038-84 [3].

Дослідження впливу магнітної індукції і швидкості руху на енергію проростання і схожість насіння гороху за магнітної обробки проводилися методом планування експерименту із застосуванням ортогонального центрально-композиційного плану. [4]. Як фактори приймалися магнітна індукція (X_1) і

швидкість руху насіння (X_2), а вихідні величини – енергія проростання і схожість насіння гороху.

На основі проведених однофакторних експериментів були визначені значення верхнього, нижнього і основного рівнів фактора, які склали для магнітної індукції відповідно 0; 0,065 і 0,130 Тл, для швидкості руху насіння – 0,4; 0,6 і 0,8 м/с.

Результати досліджень та їх обговорення. Обробка насіння сільськогосподарських культур у магнітному полі впливає на фізико-хімічні процеси, що відбуваються в них.

Під впливом магнітного поля зростає швидкість хімічних і біохімічних реакцій, які протікають в клітинах [5], що сприяє стимуляції насіння, росту та розвитку рослин:

$$\omega_m = \omega \exp \mu (K^2 B^2 + 2KBv_n) N_a / 2RT, \quad (1)$$

де ω – швидкість хімічної реакції без впливу магнітного поля, моль/л·с; μ – зведена маса іонів, кг; B – магнітна індукція, Тл; v – швидкість руху іонів, м/с; K – коефіцієнт, який залежить від концентрації та виду іонів, а також кількості переміщення, м/с·Тл; N_a – число Авогадро, молекул/моль; R – універсальна газова стала, Дж/моль·К; T – температура, К.

Магнітне поле сприяє підвищенню розчинності солей і кислот, які знаходяться в рослинній клітині, що також є стимулюючим фактором в життєдіяльності рослин.

Під впливом магнітного поля внаслідок дії сили Лоренца посилюється транспорт іонів через клітинну мембрану, збільшуючи концентрацію мінеральних речовин у клітині, які беруть участь у хімічних реакціях [6]:

$$\Delta C_{i_2} = C_{i_1} f_{i_1} \frac{\varphi}{L} (a + 2K_m B/\tau) (a + 2K_m B/\tau + K_k K_b Bv) e^{\frac{\mu(K_i^2 B^2 + 2K_i Bv)}{2RT}}. \quad (2)$$

де C_{i1} , C_{i2} – концентрації речовин у рослинних клітинах, розділених мембраною, моль/л; l_i – шлях руху іона в магнітному полі, м; φ – дифузійний потенціал, В; L

– товщина мембрани, м; a – розмір пори в мембрані, м; K_m , K_b , K_i – коефіцієнти; τ – полюсна поділка, м.

Магнітне поле сприяє прискоренню дифузії молекул через клітинну мембрану. Зміна концентрації речовини, яка пройшла шляхом дифузії через мембрану, визначається рівнянням [7]:

$$\Delta C = \frac{C_1 - C_2}{2} \left(1 - e^{-\frac{2k_\delta (a + K_m B/\tau)^2 e^{-\frac{E_a}{kT}}}{L^2} t} \right), \quad (3)$$

де k_δ – коефіцієнт, с^{-1} , E_a – енергія активації дифузії, Дж; k – стала Больцмана, Дж/К.

Зростання проникності мембрани та розчинності кисню при магнітній обробці призводить до зростання його концентрації в клітині:

$$\Delta C = \frac{\left(C_{1O_2} - C_{2O_2} \right) e^{K_1^2 B^2 + K_2 B \nu}}{2} \left(1 - e^{-\frac{2k_\delta (a + K_m B/\tau)^2 e^{-\frac{E_a}{kT}}}{L^2} t} \right). \quad (4)$$

Зростання концентрації кисню в клітинах придушує процес спороутворення фітопатогенних грибків і сприяє підвищенню урожайності сільськогосподарських культур.

Під дією магнітного поля на клітину прискорюється транспорт води в неї. Оскільки при магнітній обробці насіння зростає проникність мембран, тому зростає також і водопоглинання [8].

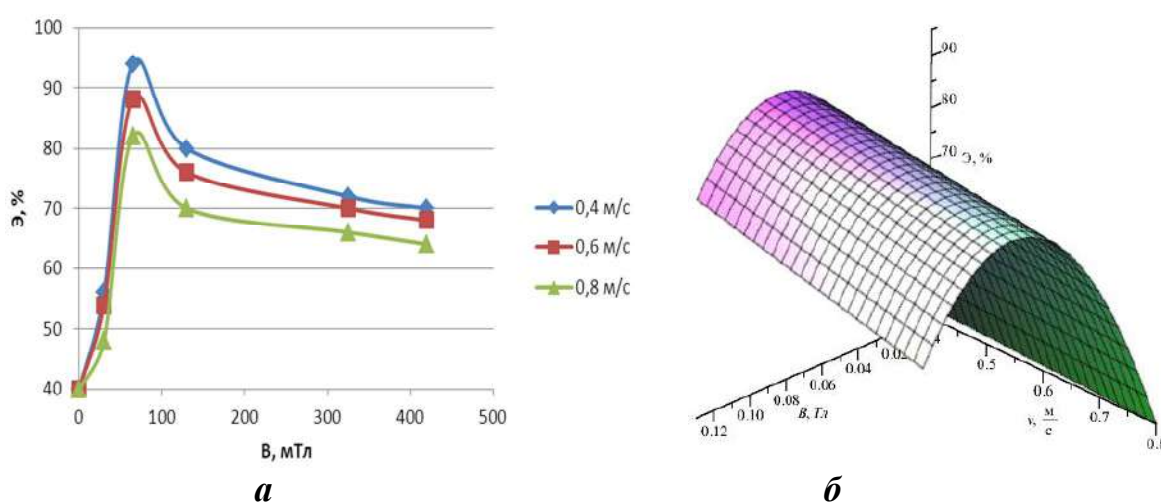
Зміна фізико-хімічних параметрів насіння при магнітній обробці залежить від квадрата магнітної індукції і швидкості його руху в магнітному полі.

Внаслідок дії магнітного поля зростає енергія проростання і схожість насіння, а також врожайність сільськогосподарських культур.

За зміни магнітної індукції від 0 до 0,065 Тл енергія проростання насіння гороху зростає, а за подальшого збільшення магнітної індукції починає зменшуватися (рис. 1, а). Встановлено, що коли магнітна індукція перевищує 0,130 Тл, то енергія проростання змінюється неістотно і становить для насіння гороху 70 % (у контролі – 40 %).

За результатами проведеного багатofакторного експерименту отримано рівняння регресії, яке у фізичних величинах має вигляд (рис. 1, б):

$$E = 43.315 + 1327B - 5.278v - 192.308Bv - 7232B^2. \quad (5)$$

Рис.1. Зміна енергії проростання за обробки насіння гороху в магнітному полі

За зміни магнітної індукції від 0 до 0,065 Тл схожість насіння гороху зростає, а за подальшого збільшення магнітної індукції починає зменшуватися (рис. 2, а). За магнітної індукції, яка перевищує 0,130 Тл, схожість насіння змінюється неістотно і становить для насіння гороху 80 % (у контролі – 66 %).

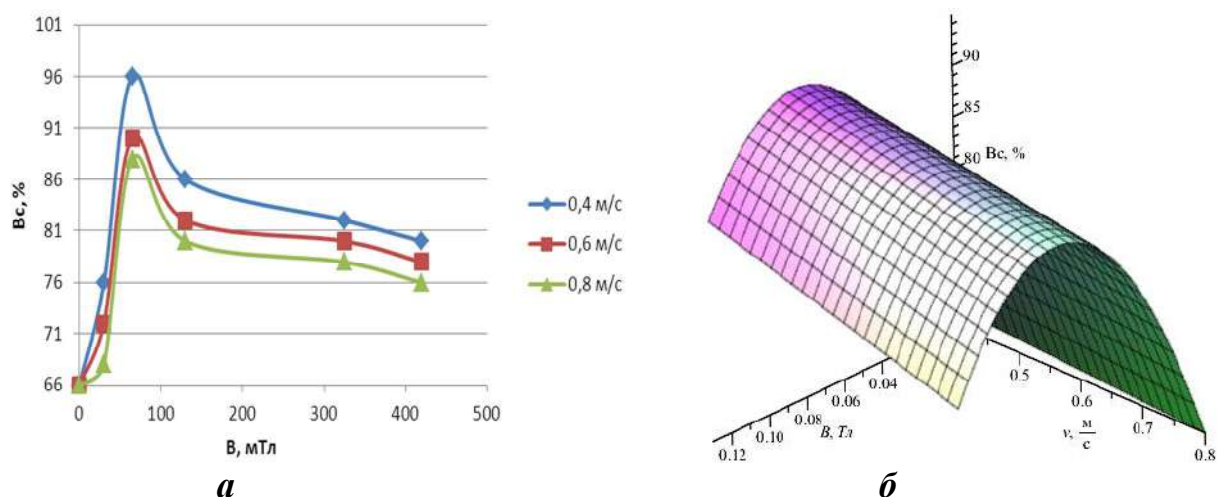

Рис. 2. Зміна схожості насіння гороху за його обробки в магнітному полі

Рівняння регресії, яке пов'язує схожість насіння гороху з параметрами магнітного поля, у фізичних величинах має вигляд (рис. 2, б):

$$C_x = 68.111 + 730.769B - 4.444v - 115.385Bv - 4103B^2. \quad (6)$$

Встановлено, що енергія проростання насіння гороху і його схожість мають максимальне значення за магнітної індукції 0,065 Тл. Ефект магнітної обробки залежить від швидкості руху насіння, але в діапазоні швидкостей 0,4–0,8 м/с вона є менш істотним фактором, ніж магнітна індукція. Найкращі результати були отримані за швидкості 0,4 м/с.

Висновки і перспективи. На основі проведених досліджень встановлено, що енергія проростання і схожість насіння гороху за магнітної обробки залежить від квадрата магнітної індукції і швидкості руху насіння в магнітному полі. Найефективніший режим обробки має місце за магнітної індукції 0,065 Тл і швидкості руху насіння 0,4 м/с. За такого режиму обробки енергія проростання насіння гороху збільшувалася на 54 %, а схожість – на 30 %.

Список літератури

1. Effects of magnetic field irradiation on broccoli seed with accelerated aging / F. R. Martínez, A. D. Pacheco, C. H. Aguilar, G. P. Pardo, E. M. Ortiz// Acta Agrophysica. – 2014. – Vol. 21(1). – P. 63-73

2. Electromagnetic field in corn grain production and health / R. Zepeda-Bautista, C. Hernández-Aguilar, F. Suazo-López, A. F. Domínguez-Pacheco, J. Virgen-Vargas, C. Pérez-Reyes, I. Peón-Escalante // Academic Journals. – 2014. – Vol. 13(1). – P. 76-83.

3. Семена сельскохозяйственных культур. Методы определения всхожести: ГОСТ 12038-84. – [Введен 1986-07-01]. – М.: Стандартинформ, 2011. – 64 с.

4. Адлер Ю.П. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий / Адлер Ю.П., Маркова Е.В., Грановский Ю.В. – М.: Наука, 1976. – 278 с.

5. Савченко В.В. Изменение биопотенциала и урожайности сельскохозяйственных культур при предпосевной обработке семян в магнитном поле / В.В. Савченко, А.Ю. Синявский // Вестник ВИЭСХ. – 2013. – №2(11). – С. 33–37.

6. Козырский В.В. Влияние магнитного поля на транспорт ионов в клетке растений сельскохозяйственных культур / В.В. Козырский В.В. Савченко, А.Ю. Синявский // Вестник ВИЭСХ. – 2014. – №3 (16). – С. 18–22.

7. Козырский В.В. Влияние магнитного поля на диффузию молекул через клеточную мембрану семян сельскохозяйственных культур / В.В. Козырский В.В. Савченко, А.Ю. Синявский // Вестник ВИЭСХ. – 2014. – №2 (15). – С. 16–19.

8. Козирський В.В. Вплив магнітного поля на водопоглинання насіння / В.В. Козирський, В.В. Савченко, О.Ю. Синявський // Науковий вісник НУБіП України. – 2014. – Вип. 194, ч.1. – С. 16–20.

References

1. Martínez, F. R., Pacheco, A. D., Aguilar, C. H., Pardo, G. P., Ortiz, E. M. (2014). Effects of magnetic field irradiation on broccoli seed with accelerated aging. *Acta Agrophysica*, 21(1), 63-73

2. Zepeda-Bautista, R. , Hernández-Aguilar, C., Suazo-López, F., Domínguez-Pacheco, A. F., Virgen-Vargas, J. , Pérez-Reyes, C., Peón-Escalante I. (2014). Electromagnetic field in corn grain production and health. *Academic Journals*, 13(1), 76-83.

3. Semena sel'skokhozyaystvennykh kul'tur. Metody opredeleniya vskhozhesti: GOST 12038-84. (2011). [Seeds of agricultural crops. Methods for determining the germination: GOST 12038-84]. Moscow: Standartinform, 64.

4. Adler, Y.P., Markova, E.V., Granovskiy, Y.V. (1976). Planirovaniye eksperimenta pri poiske optimal'nykh usloviy [Planning an experiment when searching for optimal conditions]. Moscow: Nauka, 278.

5. Savchenko, V. V., Sinyavsky, A. Y. (2013). Izmeneniye biopotentsiala i urozhaynosti sel'skokhozyaystvennykh kul'tur pri predposevnoy obrabotke semyan v magnitnom pole [Changes in the biopotential and yield of crops during presowing seed treatment in a magnetic field]. *Vestnik VIESKH*, №2(11), 33–37.

6. Kozyrskiy, V. V., Savchenko, V. V., Sinyavsky, A. Y. (2014). Vliyaniye magnitnogo polya na transport ionov v kletke rasteniy sel'skokhozyaystvennykh kul'tur [The influence of the magnetic field on ion transport in a plant cell]. Vestnik VIESKH, №3 (16), 18–22.

7. Kozyrskiy, V. V., Savchenko, V. V., Sinyavsky, A. Y. (2014). Vliyaniye magnitnogo polya na diffuziyu molekul cherez kletochnyuyu membranu semyan sel'skokhozyaystvennykh kul'tur [The influence of the magnetic field on the diffusion of molecules through the cell membrane of seeds of crops]. Vestnik VIESKH, №2 (15), 16–19.

8. Kozyrskiy, V. V., Savchenko, V. V., Sinyavskiy, O. Y. (2014). Vplyv mahnitnoho polia na vodopohlynannia nasinnia [The influence of magnetic field on water absorption of seeds]. Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy, 194 (1), 16–20.

ВЛИЯНИЕ ПРЕПОСЕВНОЙ ОБРАБОТКИ СЕМЯН ГОРОХА В МАГНИТНОМ ПОЛЕ НА ПОСЕВНУЮ КАЧЕСТВА

В. В. Савченко, А. Ю. Синявский, В. Я. Бунько

***Аннотация.** Целью исследований было установление влияния магнитного поля на энергию прорастания и всхожесть семян гороха.*

Под влиянием магнитного поля возрастает скорость химических и биохимических реакций в растительной клетке, возрастает растворимость солей и кислот, проницаемость биологических мембран, концентрация кислорода и водопоглощение семян, что улучшает их посевные качества.

При изменении магнитной индукции от 0 до 0,065 Тл энергия прорастания и всхожесть семян гороха растет, а при дальнейшем увеличении магнитной индукции начинает уменьшаться. Скорость движения семян является менее существенным фактором, чем магнитная индукция.

Самым эффективным режимом предпосевной обработки семян является магнитная индукция 0,065 Тл и скорость движения семян 0,4 м / с. При таком режиме обработки энергия прорастания семян гороха увеличивалась на 54 %, а схожесть – на 30 %.

***Ключевые слова:** магнитное поле, горох, предпосевная обработка, магнитная индукция, скорость движения семян, энергия прорастания, всхожесть*

INFLUENCE OF PRESOWING TREATMENT OF PEA SEEDS IN THE MAGNETIC FIELD ON SOWING QUALITY

V. Savchenko, A. Sinyavsky, V. Bun'ko

***Abstract.** The aim of the studies was to determine the influence of the magnetic field on the energy of germination and the germination of pea seeds.*

Under the influence of the magnetic field, the rate of chemical and biochemical reactions in the plant cell increases, the solubility of salts and acids, the permeability

of biological membranes, the concentration of oxygen and the water absorption of seeds increases, which improves their sowing qualities.

With a change in the magnetic induction from 0 to 0.065 T, the germination energy and germination of pea seeds increase, and with a further increase in the magnetic induction begins to decrease. The velocity of seeds is a less significant factor than magnetic induction.

The most effective mode of presowing seed treatment is a magnetic induction of 0.065 T and a seed velocity of 0.4 m/s. With this treatment regime, the energy of germination of pea seeds increased by 54 %, and the germination by 30 %.

Key words: *magnetic field, pea, pre-sowing treatment, magnetic induction, seed velocity, germination energy, germination*